

ЕЗИКОВА КУЛТУРА / LANGUAGE CULTURE

ЗА УПОТРЕБАТА НА ДУМАТА *ОПОНЕНТ*

Диана Благоева

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

d.blagoeva@ibl.bas.bg

Коментира се значението на съществителното *опонент*. Обръща се внимание на неправилната употреба в някои контексти на това съществително вместо думите *противник*, *съперник*, *конкурент*.

ON THE USE OF THE WORD *OPONENT*

DIANA BLAGOEVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

d.blagoeva@ibl.bas.bg

The paper comments on the meaning of the noun *опонент* ‘opponent’. The author draws attention to the misuse of this word instead of *противник* ‘adversary’, *съперник* ‘rival’, *конкурент* ‘competitor’ in some contexts.

Съществителното *опонент* произхожда от латинското причастие *oppo-nens, -entis* (от глагола *oppoно*) със значение ‘възражаващ, противоречащ’ и е заето в българския език от руски или немски (Филипова-Байрова и др./Filipova-Bayrova et al. 1985: 598; РБЕ/РВЕ 2002: 658) през XIX век. Най-ранната му лексикографска регистрация (с формата *оппонентъ*) е във френско-българския речник на Иван Богоров (Богоров/Bogorov 1869: 309), където е определено като юридически термин и е приведено като едно от съответствията на френското съществително *l’opposant*. С функционален квалификатор „юридическо“ думата е включена и в словника на Богорovia българо-френски речник (Богоров/Bogorov 1871: 257). Откриваме я и в други лексикографски издания от XIX в. В „Речник, който съдържа 4000 чужди думи, които ся употребяват в българския език“ от Тодор Коджов за съществителното *оппонентъ* е отбелязано, че произхожда от латинското „оппонере“ (*oppo-nerе*) със значение „възраждавам“ и означава „противоре-

чител, възражател“ (Коджов/Kodzov 1882: 51), а в „Речник на чуждите думи“ от А. Николаев значението на съществителното е определено като „който възражава“ (Николаев/Nikolaev 1893: 510). Във френско-българския речник на Нестор Марков присъства юридически термин *опонент* (Марков/Markov 1894: 630), като най-вероятно става дума за заимстване от Богоровия труд.¹

В книжнината и периодичния печат от последната четвърт на XIX в. са засвидетелствани редица употреби на съществителното *опонент* и свързания с него глагол *опонирам*, срв. следните примери:

При всичко това обаче, Г. М. Бан продължава да повтаря и в последните свои изследвания, че ний сме поддържали че Охридската Патриаршия е същата Първа Юстинианова Архиепископия. Това ний никъде не сме казвали и молим почтенния наш опонент да прочита с по-голямо внимание нашите възражения. Ат. Шопов, Народността и езика на българите в Македония. Пловдив, 1888, с. 60.

Недостолепното говорение по адреса на опонентите? Заканванията, спусканията да бият, шумът, тропанието? Не значи ли това, че г. Шахов се оттегли от председателското място, за да раздухва повече страстите, да всява раздори? Право, 1895, бр. 16-17, с. 6.

В постановленията на „беледие меджлеси“ (градския совет) така силно опонира и разбива Коштите, щото беше успял да накара совета да постанови: върбите пред ханът на Кошти чорбаджи да се осекат, понеже грозят на площадът. Ст. Заимов, Миналото. Кн.4.Пловдив, 1888, с. 148.

В речниците на чуждите думи от първата половина на XX в. значението на съществителното *опонент* се обяснява по следния начин: „лице, което възражава в препирнята“ (Велинов/Velinov 1919: 294); „онзи, който спори по известен въпрос“ (Футеков, Дорич/Futekov, Dorich 1920: 306), „противник; който възразява ‘опонира’ някому в научна препирня“ (Младенов/Mladenov 1947: 297). Ето някои примери за употребата на думата през този период:

Г-н Я., изглежда, си въобразява, че задачата на рецензента се състои само в това: да издава присъди. [...] Освен това, моят опонент няма и собствено становище. Златорог, 1928, кн. 5-6, с. 272.

Писателя Стефан Мокрев е конферирал на 12 т. м. на тема: „Кинематографа изкуство ли е?“. Конферанса е направил отлични впечатления, референчката е бил бурно аплодиран и макар да се е допускало опоненти не се е явил нито един. Комедия, 1926, бр. 83, с. 3.

Често ще видите двама противника, изправили се почти един до друг, да зачищават две съвсем противоположни каузи. И единият и другият си имат свои слушатели и свои опоненти, които им задават въпроси, правят им възражения, смеят се на отговорите им, издават одобрител-

ни или неодобрителни възклицания. М. Маджаров, Дипломатическата подготовка на нашите войни. София, 1932, с. 20.

Съвременните тълковни речници дават следните тълкувания за *опонент*: „лице, което опонира“ (Попов/Роров 1994: 573), „лице, което опонира, възразява на някого в публичен спор, беседа, диспут“, „рецензент на дисертация“ (РБЕ/РВЕ 2002: 658), „1. лице, което опонира. 2. рецензент на хабилитационен или дисертационен труд“ (Радева/Radeva 2012: 396). Глаголът *опонирам* пък се тълкува като: „противопоставям се с думи, изтъквам противоположни доводи; възразявам“ (Попов/Роров 1994: 573), „1. възразявам на противник, оспорвам нечие противоположно мнение по определен въпрос на съдебно заседание, публична беседа, спор или научен диспут. 2. противопоставям се на възгледите, на мнението на някого; противореча“ (РБЕ/РВЕ 2002: 658–659), „противопоставям се с доводи и факти; възразявам“ (Радева/Radeva 2012: 396).

Ето някои примери за употребата на разглежданото съществително и свързания с него глагол в съвременни текстове:

По време на известния диспут във Венеция Кирил ще каже, когато неговите опоненти го уверяват, че знаят само три езика, на които подобава да се слави Бог с книги – гръцки, еврейски и латински: „Не пада ли от Бога дъжд еднакво за всички?“. Т. Ив. Живков, Увод в етнологията. София, 2000, с. 41.

Според Торичели опитът ясно потвърждавал съществуването на атмосферно налягане. Но за неговите колеги – опоненти това не било пряко доказателство. Светът на физиката, 2009, кн. 2, с. 203.

Централна роля [в диалога „Протагор“] заема Сократ. Той е опонент на Протагор. Основната тема на спора им е: „Що е добродетелта и може ли тя да се преподава?“. Аз-Буки, 2011, бр. 37, с. 19.

Право на учащите се е да търсят отговори на въпросите си, включително и като провокират (разбира се, добронамерено) преподавателите. Те искат да питат, да опонират, да проблематизират всяка теза, дори безспорните за преподавателя. Наука, 2018, кн. 1, с. 74-75.

Както личи от приведените лексикографски дефиниции и илюстративни примери, думите *опонент* и *опонирам* се употребяват за ситуации, когато две или повече лица влизат в словесно противопоставяне (спор, диспут и под.), като излагат доводи, факти, възражения с цел да оборят противникова теза. През последните години обаче в устната и писмената реч се среща употреба на съществителното *опонент* и за ситуации, отнасящи се до спортно състезание, мач, схватка, бой или до съревнование, надпревара, избори и под., срв.:

В допълнителното време „Реал“ бе безкомпромисен и отбеляза цели три гола във вратата на своя опонент. Земя, 2014, бр. 94, с. 22.

Гришо спаси първия мачбол на опонента си. 19 минути, 2014, бр. 1260, с. 12.

Това е тактика, при която сумистът рязко сменя посоката на движение при връхлитащ опонент, за да го изхвърли от тепиха. 19 минути, 2013, бр. 1201, с. 12.

Не бях готов за опонент с обратен гард. Не бях тренирал с такъв спаринг партньор. Преса, 2013, бр. 343, с. 31.

Светла Оцетова беше преизбрана за председател на Българската федерация по гребане за нов 4-годишен мандат. На редовното Общо събрание на централата тя получи 10 гласа, а нейният опонент Васил Радев събра 7. Дума, 2010, бр. 25, с. 24.

В подобни контексти се наблюдава неоправдано разширяване (най-вероятно под чуждоезиково влияние) на значението на отдавна утвърдената в езика ни заемка *опонент* и неуместна употреба на тази дума вместо съществителните *съперник*, *противник* или *конкурент*. Не бива да се забравя, че основен компонент в семантиката на съществителното *опонент* и на свързания с него глагол *опонирам* е семата ‘възравяване, противопоставяне, оспорване чрез доводи и факти’. Иначе казано, опонира се винаги с думи, с изказвания, затова не всеки съперник, противник или конкурент в някакво противоборство може да бъде определен като опонент.

БЕЛЕЖКА / NOTE

¹ В достъпните ни източници от XIX в. не се открива употреба на подобен юридически термин. Думата отсъства от словника на българско-френския речник на Нестор Марков (Марков/Markov 1898).

ЛИТЕРАТУРА

Богоров 1869: *Богоров, Ив.* Френско-български и българско-френски речник.

Ч. 1. Френско-българска част. Виена, Книгопечатница Л. Сомерова.

Богоров 1871: *Богоров, Ив.* Френско-български и българско-френски речник.

Ч. 2. Българско-френски дял. Виена, Книгопечатница Л. Сомерова.

Велинов 1919: *Велинов (Москов), М.* Речник на чуждите думи в езика ни. Търново.

Коджов 1882: *Коджов, Т.* Речник, който съдържа 4000 чужди думи, които ся употребяват в българския език. Ч. 2. София, Държавна печатница.

Марков 1894: *Марков, Н.* Пълен френско-български речник. Пловдив, Хр. Г. Данов.

Марков 1898: *Марков, Н.* Българо-френски речник. Пловдив, Хр. Г. Данов.

Младенов 1947: *Младенов, Ст.* Речник на чуждите думи. София.

Николаев 1893: *Николаев, А.* Речник на чуждите думи в българский език с обяснение на корените им. Шумен, Искра.

Попов 1994: *Попов, Д.* Български тълковен речник. София, Наука и изкуство.

- Радева 2012: *Радева, В.* Български тълковен речник. София, Изток – Запад.
 РБЕ 2002: Речник на българския език. Т. 11. София, АИ „Проф. М. Дринов“.
 Филипова-Байрова и др. 1985: *Филипова-Байрова, М. и др.* Речник на чуждите думи в българския език. София, БАН.
 Футеков, Дорич 1920: *Футеков, З., А. Дорич.* Речник на чуждите думи в българския език. София, Глобус.

REFERENCES

- Bogorov 1869: *Bogorov, Iv.* Frensko-balgarski i balgarsko-frenski rechnik. Ch. 1. Frensko-balgarska chast. Viena, Knigopechatnitsa L. Somerova.
 Bogorov 1871: *Bogorov, Iv.* Frensko-balgarski i balgarsko-frenski rechnik. Ch. 2. Balgarsko-frenski dyal. Viena, Knigopechatnitsa L. Somerova.
 Filipova-Bayrova et al. 1985: *Filipova-Bayrova, M. et al.* Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik. Sofia, BAN.
 Futekov, Dorich 1920: *Futekov, Z., A. Dorich.* Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik. Sofia, Globus.
 Kodzhov 1882: *Kodzhov, T.* Rechnik, koyto sadarzha 4000 chuzhdi dumi, koito sya upotrebyavat v balgarskiya ezik. Ch. 2. Sofia, Darzhavna pechatnitsa.
 Markov 1894: *Markov, N.* Palen frensko-balgarski rechnik. Plovdiv, Hr. G. Danov.
 Markov 1898: *Markov, N.* Balgaro-frenski rechnik. Plovdiv, Hr. G. Danov.
 Mladenov 1947: *Mladenov, St.* Rechnik na chuzhdite dumi. Sofia.
 Nikolaev 1893: *Nikolaev, A.* Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiy ezik s obyashenie na korenite im. Shumen, Iskra.
 Popov 1994: *Popov, D.* Balgarski talkoven rechnik. Sofia, Nauka i izkustvo.
 Radeva 2012: *Radeva, V.* Balgarski talkoven rechnik. Sofia, Iztok – Zapad.
 RBE 2002: Rechnik na balgarskiya ezik. Т. 11. Sofia, АИ „Проф. М. Дринов“.
 Velinov 1919: *Velinov (Moskov), M.* Rechnik na chuzhdite dumi v ezika ni. Tarnovo.

✉ Проф. д-р Диана Благоева

Секция за българска лексикология и лексикография
 Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
 при Българската академия на науките
 бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ Prof. Diana Blagoeva, PhD

Department of Bulgarian Lexicology and Lexicography
 Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
 52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria